

BOMBARDEMENTEN

lager slechts aanduiden als een gigantische vuilnisbak waarin waardeloos geachte gevangenen als afval werden gedeponereerd. Niet anders was de situatie in een tweede nieuw kamp van het Bergen-Belsen-complex: het in augustus '44 in gebruik genomen *Frauenlager*. Op de catastrofale situatie in beide kampen komen wij nog terug.

★

Het oorlogsverloop had niet alleen doordat het tot grootscheepse evacuatie en het samenproppen van gevangenen in een kleiner aantal kampen leidde, een ongunstig effect op het bestaan dier gevangenen, maar het bracht ook bombardementen op de in de kampen en hun *Aussenkommandos* gevestigde bedrijven met zich die aan veel gevangenen het leven kostten. In deel 8 vermeldden wij al dat het *IG-Farben*-complex bij Monowitz van april '44 af enkele malen door zware bommenwerpers van de *American Fifteenth Air Force*, d.w.z. van Zuid-Italië uit, werd aangevallen; hetzelfde geschiedde van juli '44 af met een tweede *IG-Farben*-complex dat gebouwd werd bij Blechhammer (zie kaart VIII op pag. 855) – in het daar gevestigde, grote *Judenlager*, dat tot het Auschwitz-complex behoorde, waren de meesten van de overlevenden uit de Kosel-groep opgesloten.

Eind augustus '44 werden bij het concentratiekamp Buchenwald de grote fabriekshallen gebombardeerd waarin allerlei conventioneel oorlogstuig maar ook onderdelen van *V*-wapens werden gefabriceerd; tevens werden toen de werkgarages en de woningen van de *SS*-officieren aangevallen. Onder de gevangenen vielen bijna vierhonderd doden en ca. zeshonderd zwaargewonden – men moet wel aannemen dat ook van die zwaargewonden nog velen zijn bezweken.

Midden maart '45 werden de fabrieken en opslagplaatsen van het bij het kamp Sachsenhausen gelegen stadje Oranienburg gebombardeerd. Bij die gelegenheid werden de buizen van de drinkwatertoevoer en die van de riolering van het kamp Sachsenhausen vernield, 'inderhaast geslagen pompen leverden', aldus een Nederlandse politieke gevangene, 'uitsluitend water voor de steeds schaarser wordende maaltijden. Van wassen kwam niets meer terecht en voor de toiletten kwamen allerprimitiefste latrines.'¹ Begin april werden de werkplaatsen van Sachsenhausen en van

¹ K. Toornstra: *Van onderwijzer tot burgemeester* (1972), p. 115–16.